

การปฏิบัติการพุทธจิตวิทยาเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

BUDDHIST PSYCHOLOGICAL OPERATION FOR PROPAGATION OF BUDDHISM

พันตำรวจโท ทวีศักดิ์ ใหม่ประยูร
นักศึกษาลัทธิพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ วิทยาเขตขอนแก่น
Email : hs2bmz@gmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พระครูสุธีศัมภีร์ญาณ
อาจารย์ประจำหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ วิทยาเขตขอนแก่น
Email : dr.pramuan@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการบูรณาการปฏิบัติการจิตวิทยากับพุทธจิตวิทยาเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในหลักการปฏิบัติการจิตวิทยามีวัตถุประสงค์สองด้านคือ เชิงบวกเป็นการสร้างเสริม และเชิงลบเป็นการทำลาย แนวคิดความต้องการในการปฏิบัติการจิตวิทยาเพื่อต้องการบรรลุเป้าหมายหรือภารกิจฝ่ายตนเท่านั้น การปฏิบัติการจิตวิทยามีพื้นฐานมาจากพุทธจิตวิทยา แต่การเผยแผ่ของพระพุทธองค์ด้วยพุทธจิตวิทยาเป็นการแสดงความจริง ทำให้ยินยอมเชื่อก่อให้เกิดศรัทธาไปสู่การยอมรับนับถือ วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่พระพุทธองค์ทรงใช้การทำจิตวิญญานมวชน ประกอบวิธีการโฆษณา การประชาสัมพันธ์ การชวนเชื่อด้วยสัจธรรมหรือความจริง ให้ผู้ปฏิบัติได้เห็นผลจริง ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติ อารมณ์ และความรู้สึก ปฏิบัติการจิตวิทยานี้มีพื้นฐานมาจากพุทธจิตวิทยา แต่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธองค์ด้วยพุทธจิตวิทยา พระพุทธองค์ได้กำหนดยุทธศาสตร์วางกลยุทธ์ด้านการสื่อสาร โฆษณาชวนเชื่อ และการเข้าถึงมวลชนด้วยการใช้พลังทางสังคมจิตวิทยาในการสร้างศรัทธา ดังนั้นจิตวิทยาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าที่กระทำในครั้งพุทธกาลเป็นพื้นฐานและหลักการปฏิบัติการจิตวิทยาที่ใช้ในปัจจุบัน พระนักเผยแผ่หรือพระธรรมทูตที่มีความรู้ความสามารถแต่ไม่ประสบความสำเร็จ ก็เพราะปัญหาเชิงยุทธศาสตร์ บางรูปสามารถบรรยายและทำการสอนดี แต่ไม่สามารถครองใจคน จึงไม่ประสบความสำเร็จ พระนักเผยแผ่ต้องรู้เขารู้เรา ต้องสร้างเครือข่ายงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงจะประสบความสำเร็จ

คำสำคัญ : ปฏิบัติการจิตวิทยา พุทธจิตวิทยา

ABSTRACT

The purposes of this article are to integrate the psychological practice and the Buddhist psychology for propagation of Buddhism. The principles of psychological practice consists of two aspects, that is, in the positive aspect, it is the enhancement, while in the negative aspect it is the destruction. The concept of the needs for the psychological practice is to reach the goal or individual functions only. The basic psychological practice is based on the Buddhist psychology, but the Buddhist psychology propagated by the Buddha is the indication of the truth that results in the faith leading to the acknowledgement. The methods of propagation of Buddhism used by the Buddha are the public psychology consisting of the propaganda, public relations, inducement with the reality or

the truth in order to let the practitioners realize the real effects resulting in the change of attitude, emotion and feeling. The Buddha determined the stratagem in the aspect of communication, propagation and reaching of the mass with the use of the social psychology power to create the faith. Therefore, the psychology for propagation of Buddhism employed by the Buddha during his life time period is the foundation for the psychological practice at the present time. The Buddhist missionaries or Buddhist missionary monks who have ability and knowledge but do not achieve success because they have strategic problems. Some monks can lecture and teach well but cannot create faith in the mind of the others. So they do not achieve success. The Buddhist missionaries have to know one's self and others and build up the network for propagation of Buddhism in order to achieve the success.

KEYWORDS : Psychological practice, Buddhist psychology

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จิตวิทยา มีที่มาจากคำว่า Psychology เป็นการศึกษา จิตและกระบวนการทำงานของจิตในแง่ของพฤติกรรมภายนอก ด้วยการพิสูจน์ทดลองโดยหลักวิทยาศาสตร์ มาจากรากศัพท์ ภาษากรีก 2 คำ คือ ไชคี (Psyche) กับคำว่า โลโกส (Logos) กัลยา สุวรรณแสง (2542) ให้ความหมาย คำว่า “ไชคี” ใน ภาษากรีก แปลว่า วิญญาณ (Soul) ส่วน “โลโกส” แปลว่า การศึกษาหรือ การเรียน” จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2549) ได้ กล่าวว่า ปัจจุบันจิตวิทยา Psychology คือ วิทยาศาสตร์ที่ ศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์และสัตว์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม จิตวิทยามีวิวัฒนาการแตกแขนงมากมายหลายสาขา ส่วนสาขา ที่เกี่ยวข้องในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อาทิ จิตวิทยาสังคม (Social Psychology) เป็นการศึกษาความคิด ความรู้สึก และ พฤติกรรมทางสังคมของคนว่าได้รับอิทธิพลจากการกระทำของ ผู้อื่น จากการจินตนาการถึงผู้อื่นและจากการที่ผู้อื่นอยู่ด้วยโดย ทางอ้อมอย่างไร และจิตวิทยามวลชน (Mass Psychology) ที่ศึกษาเรื่องความรู้สึกนึกคิด พฤติกรรมและปฏิกิริยาของกลุ่ม คนที่ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ทางสังคม การรวมตัวเป็นกลุ่ม หรือหมู่คณะทั้งที่ก่อตั้งเป็นองค์กรหรือไม่ได้มีการจัดตั้งเป็น องค์กร หลักธรรมที่เป็นรากฐานของจิตวิทยาที่สำคัญ ได้แก่ ธัมมนิยาม คือ กฎธรรมชาติที่มีความเป็นสากลที่ครอบงำ รูป (ร่างกาย) และนาม (จิตใจ) ให้มีสภาพเป็นไปตามกฎของ ธรรมชาติ หลักธรรมสำคัญมี สามัญลักษณะหรือ ไตรลักษณ์ ลักษณะสากล 3 ประการ คือ อนิจจังลักษณะ ทุกขลักษณะ

อนัตตลักษณะ และกฎ วิสสลักษณะ ลักษณะเฉพาะตัวที่ทำให้ สังขตธรรม แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ กิจรส (Functional Property) หมายถึง กิจกรรมที่เป็นกิจรดาารงอยู่ตามลักษณะ เฉพาะตัว และ ปฏิจฐาน (Proximate Property) คือ เหตุใกล้ ที่ให้เกิดการประสมพร้อมกันของเหตุปัจจัยที่เหมาะสมจนเกิด สิ่งนั้นขึ้น ปรมัตถธรรม 4 กล่าวถึงธรรมะ 2 ประการ ได้แก่ ปรมัตถธรรม คือหลักความจริงที่ไม่มีการผันแปรเปลี่ยนแปลง และบัญญัติธรรม คือ หลักในการกำหนดสัญลักษณ์สื่อ ความหมายเพื่อใช้ชี้เฉพาะถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อความเข้าใจที่ สอดคล้องกัน ปฏิจจสมุปบาท ได้แก่ หลักแห่งเหตุและผล ที่เป็นปัจจัยที่ทำให้ชีวิตต้องดิ้นรนหมุนเวียนเปลี่ยนแปลง อยู่เป็นนิจ จนกลายเป็นวงจรชีวิตที่เกิดดับอยู่ไม่ขาดสาย

พุทธจิตวิทยา

เป็นทฤษฎีจิตวิทยาตะวันออกแขนงหนึ่ง ที่ศึกษาจิตและ กระบวนการทำงานของจิตในแง่ของการปฏิบัติ เพื่อฝึกฝนจิต ด้วยการปฏิบัติธรรมทั้งในด้านสมถะและวิปัสสนากรรมฐาน โดยมุ่งทำให้จิตมีศักยภาพที่จะสามารถเอาชนะหรือควบคุม กิเลสได้ มาจากคำ 3 คำ ได้แก่ พุทธ + จิต + วิทยาพุทธ (Buddhist) แปลว่า รู้ คือการรู้ตามหลักแห่งพุทธธรรม ได้แก่ การรู้ ในแก่นแท้ของพุทธศาสนาอันมีอริยสัจสี่ เน้นการใช้ สติปัญญาในการดับทุกข์ ตั้งแต่ขั้นต่ำกลางและขั้นสูงสุด จิต (Consciousness) คือ ธรรมชาติที่รับรู้อารมณ์ และ วิทยา (Logos) หมายถึงวิชาว่าด้วยความรู้หรือ การศึกษา ความเข้าใจ

ธรรมชาติของมนุษย์ที่ประกอบด้วยกายและจิต จะทำให้ทราบความสำคัญของจิตที่มีผลต่อชีวิตบุคลิกภาพอุปนิสัย พฤติกรรมของคน การศึกษาการทำงานของจิต ความแตกต่างของจิตประเภทต่างๆ วิธีควบคุมดูแลจิตไม่ให้จมอยู่กับความเศร้าหมองหรือทุกข์เกินควรเป็นธรรมชาติของมนุษย์ปุถุชนย่อมมีความทุกข์และความเศร้าหมองเพราะยังละกิเลสไม่ได้ ปุถุชนไม่อาจพูดได้ว่าไม่เป็นโรคใจ มนุษย์ทุกคนที่มีปัญหาสุขภาพใจเพราะกิเลสครอบงำ เมื่อรวมความ คำว่า พุทธจิตวิทยา หมายถึง ศึกษาเกี่ยวกับจิตความสำคัญของจิต ที่มีต่อกาย ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าสิ่งมีชีวิต มีจิตสำคัญกว่ากาย จิตจึงมีบทบาทมาก เพราะจิตเป็นต้นกำเนิดของความประพฤติดีหรือชั่วทางกาย วาจา ความเศร้าหมองหรือผ่องใสของจิต มีผลต่อสุขภาพกาย และสุขภาพใจจิตยังทำให้เราไปเกิดในที่ดี (สุคติ) หรือไม่ดี (ทุคติ) ได้อีกด้วยดังปรากฏในพระไตรปิฎก “เมื่อจิตเศร้าหมอง ทุคติเป็นอันหวัง.....เมื่อจิตไม่เศร้าหมองสุคติเป็นอันหวังได้” จิตจึงมีผลทั้งชาตินี้ชาติหน้าชาติต่อไป ธรรมชาติของจิตมีสภาพการรับรู้อารมณ์เสมอตลอดเวลา ทางตาเห็นรูป ทางหูได้ยินเสียง ทางจมูกได้กลิ่น ทางลิ้นรับรส ทางกายสัมผัส และความนึกคิดทางจิตใจ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ได้แสดงไว้ว่า สัตว์ 31 ภูมิที่เวียนว่ายตายเกิดมีจิตรับรู้อารมณ์เป็นธรรมดา เมื่อจิตรับรู้อารมณ์หรือการรู้แจ้งอารมณ์ (Consciousness หรือ Sense - Awareness) อารมณ์ 3 ได้แก่ วิญญาณรู้ รู้อารมณ์ต่างๆ ทางทวารทั้ง 6 สัญญา รู้ เป็นการจดจำอารมณ์จากการได้ยิน ได้เห็น ได้รู้ และ ปัญญา รู้ การรู้เหตุผลตามความเป็นจริง รู้เหตุผลของธรรมชาติ การศึกษาพุทธจิตวิทยา จึงทำให้รู้วิธีที่ไม่ให้เกิดความทุกข์ ความเศร้าหมองหรือเมื่อเกิดแล้วก็รู้จักวิธีปฏิบัติไม่ให้เกิดทุกข์นานเกินไปว่าวิธีที่จะพัฒนาจิตของตนให้มีคุณภาพมีสติสัมป ญญะบริสุทธิ์ชั่วขณะและวิธีทำให้จิตบริสุทธิ์ตลอดไปบรรลุธรรมสูงสุด คือ พระนิพพาน

หลักคำสอนที่สำคัญในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

พระพุทธองค์ทรงแสดงครั้งแรกในวันเพ็ญเดือนมาฆะ (เดือน 3) ภายหลังจากที่พระพุทธองค์ได้ตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว 9 เดือน และได้ทรงแสดงหลักธรรมนี้ตลอดปฐมโพธิกาล 20 พรรษาแรก คือ โอวาทปาติโมกข์อันเป็นหัวใจสำคัญนำมาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังพุทธพจน์ที่

พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้มีอยู่ด้วยกัน 3 ส่วน พระพุทธพจน์คาถาบทแรก “ขันติ ปรมํ ตโป ตีติกขา นิพพานํ ปรมํ วทนฺติ พุทธาณ หิปพหฺซีโต ปุပ္ผาตัสสมโณโหติ ปรี วิหรุยนฺโต” ซึ่งมีความหมายว่า “ขันติ คือความอดกลั้น เป็นตบะอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าทั้งหลายกล่าวว่า นิพพานเป็นบรมธรรม ผู้ทำร้ายผู้อื่น ไม่เชื่อว่าเป็นบรรพชิต ผู้เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เชื่อว่าเป็นสมณะ” พระพุทธพจน์คาถาที่สอง “สพฺพปาปสฺส อภรณํ กุสโลสฺสุปสมปทา สจฺจิตตปริโยทปนํ เอตํ พุทฺธานสาสนํ” ซึ่งมีความหมายว่า “การไม่ทำความชั่วทั้งปวง 1 การบำเพ็ญแต่ความดี 1 การทำจิตของตนให้ผ่องใส 1 นี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย” พระพุทธพจน์คาถาที่สาม “อนุปวาโท อนุปมาโต ปาติโมกฺเข จ สํวโร มตฺตถณฺนตา จ ภตฺตสมํ ปนฺตถจฺยนาสนํ อธิจิตฺเต จ อาโยโคเอตํพุทฺธานสาสนํ” แปลว่า “การไม่กล่าวร้าย 1 การไม่ทำร้าย 1 ความสำรวมในปาติโมกข์ 1 ความเป็นผู้รู้จักประมาณ ในอาหาร 1 ที่นั่งนอนอันสงัด 1 ความเพียรในอธิจิต 1 นี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย” หลักธรรม 3 อย่าง ตามพระพุทธพจน์ 3 พระคาถานี้ จะเรียกว่าเป็นทฤษฎีพื้นฐานของพุทธจิตวิทยาที่กล่าวได้ ที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนพระอรหันต์สาวกจำนวน 60 รูปแรกในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยใช้ โอวาทปาฏิโมกข์ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการเข้าถึงจุดมุ่งหมายของพระพุทธศาสนา ที่นักเผยแผ่ในปัจจุบันมักกล่าวถึงในแง่ของหลักการ 3 ประการในการเผยแผ่ และเป็นแก่นธรรมที่พุทธบริษัทควรยึดถือ จะเรียกได้ว่าเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาที่พุทธบริษัทพึงยึดถือและปฏิบัติ ได้แก่ การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม และ การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ อุดมการณ์ 4 ประการของพระพุทธศาสนา ที่พุทธศาสนิกชนนักเผยแผ่ควรยึดถือ ได้แก่ ขันติ คือ ความอดกลั้น เป็นตบะอย่างยิ่ง ความอดทน อดกลั้นเป็นสิ่งที่นักบวช นักเผยแผ่ ในศาสนานี้พึงยึดถือและเป็นสิ่งที่ต้องใช้เมื่อประสบกับ สิ่งที่ไม่ชอบใจทุกอย่างที่ต้องพบ เช่น ประสงค์ร้อนได้เย็น ประสงค์เย็นได้ร้อน พระพุทธเจ้าทั้งหลาย กล่าวว่านิพพานเป็นบรมธรรม การมุ่งให้ถึงพระนิพพานเป็นเป้าหมายหลักของผู้ออกบวช ผู้ทำร้ายผู้อื่น ไม่เชื่อว่าเป็นบรรพชิต พระภิกษุและบรรพชิต ในพระธรรมวินัย มีภิกษุณี สามเณร สามเณรี สิกขมานาจะ ไม่พึงทำให้ผู้อื่นให้ลำบากด้วยการเบียดเบียนทำความทุกข์กายหรือทุกข์ทางใจไม่ว่าจะในกรณีใดๆ และผู้เบียดเบียนผู้อื่น

ไม่ถือว่าเป็นสมณะ ผู้เป็นสมณะพึงเป็นผู้มีจิตใจสงบจากอกุศล
วิตกทั้งหลายอันมีความโลภ โกรธ หลง เป็นต้น นอกจากนี้
วิธีการ 6 หรือ วิธีการพระธรรมทูต 6 ประการ เป็นสิ่งที่
ผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่สั่งสอน ถือ
เป็นกลยุทธ์ใช้เป็นวิธีการในการเผยแผ่และ ควรนำไปปฏิบัติ
มีอยู่ด้วยกัน 6 ประการคือ การไม่กล่าวร้าย สมณะผู้เผยแผ่
พระพุทธศาสนาจะต้องไม่กล่าวร้าย ไม่โจมตี ไม่ดูถูกความเชื่อ
ผู้อื่น การไม่ทำร้าย ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ต้องไม่ใช่
กำลังบังคับ ช่มชู้ ด้วยวิธีการต่างๆ ให้เขาศรัทธา การศรัทธา
ต้องเกิดจากความเชื่อโดยศรัทธา พระพุทธศาสนาเองไม่ใช่วิธี
การเบียดเบียน การสำรวมระวังในพระปาฏิโมกข์ สมณะต้อง
มีวัตรปฏิบัติตามพระวินัย เป็นการสร้างศรัทธา รักษาความ
ประพฤตินำเลื่อมใส ความเป็นผู้รู้จักประมาณ ในอาหาร
สมณะพึงบริโภคปัจจัยสี่อันมีเครื่องนุ่งห่ม อาหาร ยารักษาโรค
ที่อยู่อาศัยเพียงเพื่อเลี้ยงชีพ อย่างรู้ประมาณพอเพียง การนอน
การนั่งในที่นั่งดี สมณะพึงมีความสันโดษ ไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะ
และมีความเพียรในอธิจิต สมณะพึงพัฒนาจิตใจอยู่เสมอมิใช่
สอนแต่ผู้อื่น แต่ตนเองไม่กระทำตามที่สอน

การปฏิบัติการจิตวิทยา

เป็นคำที่มักใช้ในทางการทหาร ที่ใช้กันในยุคสงครามเย็น
อาจฟังแล้วจะมีความรู้สึกเชิงกร้าว น่ากลัว แต่ในความเป็นจริง
แล้วเชื่อได้ว่ามีการปฏิบัติการเช่นนี้มาแต่ในอดีตหรือในครั้ง
พุทธกาลมาแล้ว สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง (2555) ได้ให้
ความหมายของ “การปฏิบัติการจิตวิทยา” (Psychological
Operations) หรือ PSYOPS ไว้ว่า เป็นการดำเนินการทางการ
เมือง การทหาร เศรษฐกิจ และอุตสาหกรรมที่ได้มีการวางแผน
ที่กระทำต่อเป้าหมายทั้งฝ่ายตรงข้าม ฝ่ายที่เป็นกลาง และ
ฝ่ายเดียวกันทั้งในยามปกติและยามสงคราม การดำเนินใช้
การโฆษณาชวนเชื่อและมาตรการอื่นที่กำหนดไว้กระทำโดย
ปกปิดหรือเปิดเผย มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
ทางด้านความคิดเห็น อารมณ์ ทศนคติ และพฤติกรรม ในทางที่
จะสนับสนุนผลประโยชน์ของชาติ ซึ่งมีผลทั้งในด้านส่งเสริม
และด้านทำลาย ในปัจจุบันเรามักใช้คำว่า “การปฏิบัติการ
ข่าวสาร” (Information Operation) แทนการปฏิบัติการ
จิตวิทยาเพื่อลดระดับความเชิงกร้าว แต่โดยธรรมชาติแล้ว

การปฏิบัติการข่าวสารมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการ
จิตวิทยาอย่างเหนียวแน่น การปฏิบัติการข่าวสาร (Information
Operation) หมายความว่ารวมถึงการปฏิบัติที่มุ่งผลกระทบ
และสร้างอิทธิพลต่อกระบวนการตกลงใจ รวมถึงการสร้าง
ข้อมูลเท็จ การสร้างเรื่องไร้สาระที่เอื้อประโยชน์แก่ฝ่ายตน
และทำลายฝ่ายตรงข้าม หากมองในเชิงประโยชน์สาธารณะแล้ว
การปฏิบัติการจิตวิทยายังเป็นการกระทำที่สร้างสรรค์มากกว่า
การปฏิบัติการข่าวสาร ในทางทหารการปฏิบัติการข่าวสาร
Information Operation จะเป็นการดำเนินการที่เกี่ยวข้องใน
การมุ่งทำลาย ผู้ปฏิบัติการจิตวิทยาหรือ ผู้ปฏิบัติการข่าวสาร
จำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐาน และเข้าใจวิชาจิตวิทยามวลชน
“Mass Psychology” ซึ่งเป็นการศึกษาถึงธรรมชาติ พฤติกรรม
ของมนุษย์ที่อยู่รวมตัวกันเป็นกลุ่ม เป็นหมู่คณะจะมีการจัดตั้ง
หรือไม่ได้มีการจัดตั้งเป็นองค์กรก็ตาม เพื่อที่จะเปลี่ยนแปลง
หรือกำหนดพฤติกรรมของผู้คนเหล่านั้นให้เป็นไปตามความ
ต้องการ ลักษณะสำคัญของการทำจิตวิทยามวลชน มีหลาย
ลักษณะ เช่น เน้นการประชาสัมพันธ์และการเผยแพร่ข่าวสาร
เน้นการพัฒนาชุมชนและพัฒนาสังคม เน้นการสร้างคนดีและ
พัฒนาคุณภาพของประชากร เน้นการสร้างเสริมและรักษา
ระเบียบวินัย และเน้นการสร้างพลังร่วม เพื่อพิทักษ์รักษา
สถาบันสำคัญของชาติ เครื่องมือที่สำคัญในการดำเนินการ
ปฏิบัติการจิตวิทยาเพื่อให้ได้ผลด้านจิตวิทยามวลชนมีหลายวิธี
ที่สำคัญได้แก่การประชาสัมพันธ์ (Public Relation), การโฆษณา
ชวนเชื่อ (Propaganda), การอบรมกล่อมเกลாதงสังคม
(Socialization) และการระดมทางสังคม (Mobilization)
การชวนเชื่อ หรือการโน้มน้าวใจ เป็นความพยายามที่จะเปลี่ยน
ความเชื่อ ทศนคติค่านิยมและการกระทำของบุคคลอื่น ด้วยวิธี
ที่เหมาะสมให้มีผลกระทบกับบุคคลจนเกิดการยอมรับและยอม
เปลี่ยนทัศนคติ ความเชื่อตามที่ผู้โน้มน้าวใจต้องการ ธรรมชาติ
ของมนุษย์มักจะเชื่อในสิ่งที่ได้เห็น ได้ยินหรือได้อ่านมา เชื่อใน
ประสาทสัมผัสของตนเองเป็นสำคัญ หลักในการโฆษณาชวนเชื่อ
จึงพยายามบ่อนทำลายทั้งปวงให้มนุษย์ได้ยิน ได้เห็นและได้อ่าน
วิธีการของการโฆษณาชวนเชื่อที่กระทำกันมาตั้งแต่ในอดีต
ถึงยุคปัจจุบันและใช้ต่อไปอีกในอนาคตคือการให้ข้อเท็จจริง
(News + Information) ออกมาในรูปของรายงานข่าว,
การบิดเบือนข่าวที่ได้เลือกสรรแล้ว (Distortion Through

Selection) โดยการติดต่อเสริมแต่ง, การโกหก (False Propaganda) เทคนิคเหล่านี้ใช้ได้ผลดี แต่ต้องกระทำควบคู่ไปกับการกล่าวซ้ำแล้วซ้ำอีก เพราะหลักความจริงมีอยู่ว่า “Repetition Makes Belief” สำนักวิทยาสัยไทยที่ว่า “เสาศิลาแปดศอกตอกเป็นหลัก ไปมาพลักบอยเข้าเสายังไหว” การล้างสมอง (Thought Reform) ความหมายที่สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง (2553) ให้ไว้ คือ วิธีการใส่ความคิดใหม่ให้กับบุคคลที่ต้องการโฆษณาชวนเชื่อ อาจจะออกมาในรูปของการอบรม การสัมมนา การโฆษณาชวนเชื่อที่ซ่อนเร้น (Covert Propaganda) หมายถึง การไม่ทำอย่างเปิดเผยอาศัยวิธีการที่แยบยล เช่น การอ้างเอาสิ่งดีงามในอดีตหรืออนาคตมาเป็นเครื่องล่อใจ (Appeal to Idealism) เช่น การมีชีวิตที่ดีกว่าในอนาคต หรือความยุติธรรมเสมอภาคในสังคม

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

คือ การทำให้พระพุทธศาสนายาวงกว้างออกไปแพร่หลายไปทั่วสารทิศด้วยการทำให้หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามีผู้ศรัทธาเลื่อมใส น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ มีความเคารพในพระรัตนตรัย ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พระพุทธองค์ใช้หลักการ 3 ประการ คือ สอนให้รู้แจ้ง สอนให้เห็นจริง และสอนให้รับผลตามกำลังปฏิบัติ

พัฒนาการของการเผยแผ่ตามคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา แบ่งเป็น 3 ยุค คือ ยุคมุขปาฐะ เป็นยุคที่มีการสืบทอดพระธรรมวินัยแบบปากต่อปาก ผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดในยุคนี้คือ พระพุทธเจ้า พระอานนท์ และพระอุบาลี ยุคที่สองคือ ยุคพระสูตร เป็นการรวบรวมเรียงร้อยพระธรรม คำสอนให้เป็นพระสูตรภายหลังพระพุทธองค์ดับขันธปรินิพพานล่วงแล้ว 3 เดือนมี พระมหากัสสปะเถระ พระอุบาลี และพระอานนท์ เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ และยุควิชาการ เป็นยุคที่มีการแต่งพระคัมภีร์พระพุทธศาสนาเพื่อสืบทอดพระธรรมวินัย ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในยุคนี้ คือ พระโมคคัลลีบุตรติสสเถระ พระมัชฌันติกะ และพระมหาเถระ

รูปแบบหรือวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีหลายรูปแบบที่สำคัญ และขอกล่าวถึงมี 7 รูปแบบ คือ (1) อุปนิสสินกถาแปลว่า “ถ้อยคำของผู้เข้าไปนั่งใกล้” หมายถึง การนั่งคุยสนทนากันเองสอดแทรกหลักธรรมในการสนทนากับบุคคลผู้ไปมาหาสู่หรือการต้อนรับแขกผู้มาเยือนตามกาลเทศะ ไม่เป็นแบบแผนพิธีจะเรียกว่าจับเข้าคุย เป็นกันเองไม่มีการเตรียมตัวพูดกันว่าเป็นการเทศน์ธรรมาสน์เดี่ยว (2) ธัมมิกถาหรือธรรมกถาแปลว่า “ถ้อยคำที่กล่าวถึงธรรม” เป็นรูปแบบการบรรยาย หรืออธิบายธรรมดั่งที่พระพุทธองค์ทรงแสดงพระธรรมวินัยอย่างเป็นทางการ ปัจจุบันเป็นการแสดงธรรมปาฐกถาธรรมบรรยายธรรม (3) โอวาทกถา แปลว่า “ถ้อยคำที่กล่าวสอน” การให้คำแนะนำตักเตือนให้ละชั่วประพฤติดีดั่งพระพุทธองค์ทรงประทานพระพุทธพจน์หรือโอวาทสั้นๆ ตรัสเตือนให้สังวรระวังไม่ละเมิดคำสอนและรักษาความดี เช่น ปัจฉิมวาจาอันเป็นโอวาทก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพานที่ว่า “ภิกษุทั้งหลายบัดนี้เราขอเตือนพวกเธอว่าสังขารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดาพวกเธอจงยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อมเถิด” (4) อนุสาสนิกถาแปลว่า “ถ้อยคำที่สอนให้เห็นจริง” เป็นการกล่าวสอนซ้ำๆ เตือนต่อเนื่องให้เกิดความจำ เป็นรูปแบบการเผยแผ่ที่พระพุทธองค์ทรงนำมาใช้สอนบรรดาพุทธบริษัท 5 คือ ภิกษุ ภิกษุณี สิกขมานา สามเณร สามเณรี (5) ธัมมสากัจจกถา หรือธรรมสากัจจกถา แปลว่า “ถ้อยคำที่สนทนากันในทางธรรม” หมายถึง การสนทนาธรรม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นแสวงหาความถูกต้องหรือปรับความเข้าใจซึ่งกัน พระพุทธองค์ทรงใช้บางโอกาสเพื่อทรงรับรองความคิดเห็นของผู้ฟัง ปัจจุบันเรียกว่าสนทนาธรรมอภิปรายธรรมเสวนาธรรม ผลัดกันพูดผลัดกันฟัง (6) ปุจฉาวิสัชนากถา แปลว่า “ถ้อยคำที่ถาม-ตอบ” ขึ้นต้นด้วยการถาม-ตอบ เป็นการกระตุ้นผู้ฟังให้ตอบทดสอบความรู้หลังจากอธิบายธรรมหรือระหว่างสนทนา เช่น ในการแสดงอนัตตลักขณสูตรโปรดพระปัญจวัคคีย์ ทรงอธิบายว่ารูปเวทนาสัญญาสังขารและวิญญาณเป็นอนัตตาโดยลำดับแล้วตรัสถามว่า “พวกเธอเข้าใจข้อความตามที่กล่าวมาอย่างไรรูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง” พระปัญจวัคคีย์ทูลตอบว่า “ไม่เที่ยงพระพุทธเจ้าข้า” (7) ธัมมเทศนาถาหรือเขียนว่าธรรมเทศนาถาแปลว่า “ถ้อยคำที่แสดงธรรม” คือการเทศน์หรือการแสดงพระธรรมเทศนา

เป็นการแสดงธรรมสั่งสอนเรื่องราวบุญคุณโทษประโยชน์และ
มิใช่ประโยชน์เพื่อให้ละชั่วประพฤติดีทำดีให้บริสุทธิ์ เป็นรูปแบบ
การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระสูตรต้นปิฎก

สิ่งที่มีอิทธิพลในกระบวนการเผยแผ่

อิทธิพลที่มีผลต่อการเผยแผ่มีอยู่ 5 ประการ คือ ข้อมูล
หรือสิ่งที่นำออกไปเผยแผ่ ข้อมูลที่นำไปใช้ในการสื่อสาร เงื่อนไข
ด้านเวลา ธรรมชาติของสังคมชุมชนที่จะเผยแผ่ และการยอมรับ
การรับรู้อารมณ์มนุษย์มีนิสัยเป็นปกติหรือความเคยชินแตกต่าง
กันไปแต่ละบุคคลที่เกิดจากการสั่งสมในชีวิตตั้งแต่อดีตมาจนถึง
ปัจจุบันความประพฤติที่เป็นปกติหรือความเคยชิน 6 ประการ
หรือ “จริต 6” ได้แก่ รากจริต จะมีพฤติกรรม รักสวย รักงาม
มีพฤติกรรม 8 ลักษณะมารยาธจับจด โอ้อวดทำตัวเด่น วางอำนาจ
ดูถูกผู้อื่น ถือตัวแบ่งชั้นวรรณะ ชอบเอนโย น้อยใจให้ผู้อื่น
ไม่พอใจสิ่งที่ตนเองมี ใจโลเลไม่มั่นคง โทสจริต พฤติกรรมที่
แสดงออก 6 ประการ โกรธง่าย ใจร้อน พาลหาเรื่อง ลบหลู่คุณท่าน
ดัดรอนความดีผู้อื่น ไม่เสียสละ โมหจริต อุปนิสัยเป็นไปใน
ลักษณะมกมาย โง่เขลา ไม่ใช้ปัญญาและเหตุผล พฤติกรรมที่เด่น
มกมาย ไม่ใช้ปัญญาและเหตุผล ฟุ้งซ่าน ไม่สนใจเหตุผล คือ รัน
ว่ายาก ทิฐิสูง สัทธาจริต พฤติกรรมแสดงออก 7 ประการ เช่น
ช่วยผู้อื่น จริตใจ ถ่อมตน ไม่เอาเปรียบ เคารพบิดามารดา เชื่อฟัง
ครูอาจารย์ วิทกจริต พฤติกรรมแสดงออก 7 ลักษณะ มีอาการ
ฟุ้งซ่าน มองโลกแง่ร้าย ร้อนใจ ลังเล ไร้ระเบียบวินัย จับจด
เกียจคร้าน เปลี่ยนใจง่าย เจ้าความคิด พุทธิจริต พฤติกรรม
ที่เน้นหนักไปทางใช้ปัญญา ไตรตรอง วิเคราะห์ 7 ลักษณะ
ละเอียดรอบคอบ ใช้เหตุผล สุภาพเรียบร้อย ประมาดตนเอง
สู้ปัญญา กล้าหาญ ยอมรับความเป็นจริง สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่
ผู้เผยแผ่ต้องมีความรู้ และสามารถวิเคราะห์เป้าหมายได้

จิตวิทยาการเผยแผ่ หรือจิตวิทยาการสอน

ในครั้งพุทธกาลพระพุทธองค์จะแสดงธรรม มีกถา หรือ
การสนทนา จะมีคุณลักษณะที่เรียกได้ว่าเป็น สติการสนทนา
4 ประการคือ สันติสนทนา เป็นการชี้แจงให้เห็นชัด จำแนก
แยกแยะ อธิบายแสดงเหตุผลจนผู้ฟังเข้าใจ แจ่มแจ้งเห็นจริง
สมาทสนทนา ชวนให้ยอมรับเอาไปปฏิบัติ สิ่งใดควรปฏิบัติหรือ
หัดทำ แนะนำให้เห็นความสำคัญจนใจยอมรับอยากลงมือทำ

หรือนำไปปฏิบัติ สมุตเตชนา ปลุกเร้าให้กระตือรือร้น จนเกิด
ความอดสาเห มีกำลังใจเข้มแข็งมุ่งมั่นที่จะทำให้สำเร็จไม่กลัว
เหนื่อยยาก สัมปหังสนา บำรุงจิตใจ ให้เข้มขึ้นเบิกบาน โดยใช้ให้
เห็นผลดี หรือคุณประโยชน์ที่จะได้รับและทางที่จะก้าวหน้า
บรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป สติการสนทนา มีหลักการจำอย่างย่อ 4
ประการ คือ “ชี้ให้ชัด ชวนให้ปฏิบัติ เร้าให้กล้า ปลุกให้เร้าแรง”
หรือ “แจ่มแจ้ง จูงใจ แก่กล้ากล้า เร้าแรง”

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพ

ประสิทธิภาพของการเผยแผ่ต้องเกิดจากผู้เผยแผ่
ประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี ตามวิธีการ 6 ที่นำเอา
หลักธรรมคำสอนอันประเสริฐเป็นธรรมชาติ เป็นวิทยาศาสตร์
บริสุทธิ์ อันเกิดจากพระปัญญาคุณ การตรัสรู้ของพระพุทธองค์
ไปถ่ายทอดให้เกิดการเรียนรู้และน้อมนำเอาหลักธรรมไปปฏิบัติ
ให้เกิดความสงบสุขในชาติปัจจุบันและภพหน้า การเผยแผ่
พระพุทธศาสนาในครั้งพุทธกาล มี 2 ลักษณะ คือ การเผยแผ่
ประจำที่ เป็นการกระทำการเผยแผ่ในวัด หรือวิหาร หรือที่
พำนักของสงฆ์ ในปัจจุบันเป็นการเผยแผ่ทางเทคโนโลยีสื่อสาร
มวลชน วิทยุกระจายเสียง และโทรทัศน์ หรือทางสื่อสารสนเทศ
ซึ่งถือเป็นการเผยแผ่ประจำที่ที่มีบทบาทสำคัญในปัจจุบัน
การเผยแผ่เคลื่อนที่ เป็นการเผยแผ่ตามสถานที่ต่างๆ ที่จาริกไป
เช่น การเผยแผ่ตามวัด หมู่บ้าน สำนักอาจารย์ หรือสถานที่
ศึกษา ปัจจุบันเป็นการเผยแผ่ในโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย
การเผยแผ่ไปตามหน่วยราชการ ในครั้งพุทธกาล การเดินทาง
ไปโปรดพระบิดา หรือการโปรดพระเจ้าพิมพิสาร เป็นต้น

ดังนั้น การเผยแผ่จึงไม่ใช่การเทศนาสั่งสอนปริยัติอย่าง
เดียว งานเผยแผ่ต้องขยายออกไปด้วยการปฏิบัติธรรมและ
ปฏิบัติธรรมด้วย จึงจะครบถ้วนสมบูรณ์ตามหลักแห่งการเผยแผ่
ในครั้งพุทธกาล พระพุทธองค์ทรงเผยแผ่ด้วยการประยุกต์ให้
เข้ากับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์สังคมประวัติศาสตร์ และ
จารีตประเพณีของท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันทรงใช้อุบายใน
การคัดเลือกบุคคลรอเวลาโอกาสหรือจังหวะ พระพุทธศาสนา
มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากลัทธิศาสนาอื่น พระพุทธองค์ใช้
จิตวิทยามวลชนในการโปรดพระเจ้าพิมพิสารด้วยทรงเห็นว่า
เมื่อผู้นำหรือพระราชาผู้ครองแคว้นยอมเป็นที่เชื่อถือศรัทธา
ยอมรับพระพุทธศาสนาแล้วประชาชนย่อมบังเกิดศรัทธาต่อ

พระพุทธศาสนาด้วย จิตวิทยาการสร้างแรงจูงใจที่พระพุทธองค์กระทำต่อพระนันทะเป็นวิธีการสร้างแรงจูงใจให้เกิดกำลังใจขึ้นมา และคราวที่พระพุทธองค์โปรดยสกุลบุตร พระพุทธองค์ใช้วิธีการชวนเชื่อด้วยการโน้มน้าวใจให้ค่อยตาม ด้วยการแสดง “อนุပ္พกถา” ซึ่งเป็นหลักธรรมเพื่อขัดเกลากิเลสให้ประณีตละเอียดจนถึงพร้อมนำสู่ธรรมส่วนที่เป็นปรมาตม อันมี ทาน การเสียสละเพื่อแม่แบ่งปัน ศีล ความประพฤติถูกต้องดีงาม สวรรค์ ผลที่ปรารถนาส่วนที่ดีงาม โทษแห่งกาม ผลร้ายและส่วนเสียของกาม อาณิสสแห่งการออกจากกาม ผลดีของการถอนไม่หมกมุ่นในกาม บางครั้งการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องใช้ปาฏิหาริย์เพื่อผลสำเร็จอย่างน่าอัศจรรย์เพื่อให้ยอมรับคำสั่งสอนโดยปราศจากความแคลงใจ ประเภทของปาฏิหาริย์ที่พระพุทธองค์ทรงใช้และยอมให้พระสาวกใช้คือ อนุสาสนีปาฏิหาริย์

จากหลักการที่พระพุทธองค์ทรงวางไว้ และทำให้คณะสงฆ์สามารถดำรงสถานะทางสังคมได้จวบจนถึงปัจจุบัน คือ การคัดเลือกคนโดยใช้อุดมการณ์ หรือเป้าหมาย ซึ่งในครั้งพุทธกาลกุลบุตรผู้ที่มีศรัทธาตั้งมั่น มุ่งแสวงหาโพธิญาณจะมีเป้าหมาย มีอุดมการณ์ในการออกบวชเพื่อสลัดกองทุกข์ และทำพระนิพพานให้แจ้ง ผู้ที่จะขอบรรพชาอุปสมบทจึงต้องกล่าวคำขอบรรพชาอุปสมบท ว่า “สัพพะทุกขะ นิสสละระณานิพพานะ สัจฉิกระณัตถายะ อิมัง กาสาวัง คะเหตะวา ปัพพาชเถะ มัง ภันเต อะนุกัมปัง อุปาทายะ” (ผู้ขอบวชต้องกล่าว 3 ครั้ง) ที่มีความหมายว่า “ข้าพเจ้าขอออกบวชเพื่อสลัดกองทุกข์ และทำพระนิพพานให้แจ้ง....” และอีก 3 ครั้ง คือ “สัพพะทุกขะ นิสสละระณะ นิพพานะ สัจฉิกระณัตถายะ เอตัง กาสาวัง ทัตตะวา ปัพพาชเถะ มัง ภันเต อะนุกัมปัง อุปาทายะ” รวมเป็นจำนวน 6 ครั้ง ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการบริหารงานในองค์กรของวัดพระธรรมกายนั้น ได้นำหลักการที่พระพุทธองค์ทรงวางไว้ในครั้งพุทธกาลมาบูรณาการกับหลักการบริหารองค์กรสมัยใหม่ สิ่งที่พระพุทธองค์ทรงวางกฎเกณฑ์ไว้ในเรื่องหลักอาวโส คณะสงฆ์นับอาวโสด้วยการบวชเข้ามาเป็นภิกษุก่อน มีการนับอายุพรรษาอย่างเคร่งครัด ไม่ใช่ใช้นับอายุตัว คุณวุฒิ ฐานะ วรรณะ ทางสังคมก่อนที่จะบวชภิกษุ ในการทำงานร่วมกัน การอยู่ร่วมกันเป็นรูปแบบ ครูอาจารย์กับศิษย์ ไม่ใช่ เจ้านายกับลูกน้องจึงทำให้การปกครอง

การอยู่ร่วมกัน การทำงานต่างๆ รวมไปถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังนานาประเทศ อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

พระสงฆ์ในประเทศไทยปัจจุบันเป็นนิกายฝ่ายเถรวาท 2 นิกาย คือ มหานิกายและธรรมยุตนิกาย มหานิกายมีจำนวนมากกว่าและสืบเชื้อสายตรงมาจากการสถาปนาคณะสงฆ์ลังกาวงศ์ในยุคสุโขทัย ส่วนธรรมยุตนิกายได้สถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2376 โดยเจ้าฟ้ามงกุฎต่อมาขึ้นครองราชย์เป็นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงเป็นนิกายเล็กกว่า มุ่งเน้นการปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด ทั้งสองนิกายอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคมและสมเด็จพระสังฆราช การปฏิรูปภายในองค์กรระยะต่อมาได้ลดความแตกต่างระหว่างนิกายลงมาก ประชาชนยังมีความเข้าใจเกี่ยวกับพระสงฆ์ หน้าที่และบทบาทของพระภิกษุน้อยอาจเป็นเพราะสาเหตุการลดเวลาเรียนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ภาวะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ทำให้สังคมเกิดความแตกแยก องค์กรพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ไม่สนใจปัญหาสังคม ปฐมโอวาทที่พระพุทธองค์ให้แก่พระธรรมทูต 60 รูปในครั้งพุทธกาลว่า “จรถ ภิกขเว จาริกิ พุขชนิตาย พุขชนสุขาย โลกาณุกมปาย” ซึ่งมีความหมายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไปเพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก” ปัจจุบันการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในหลายสำนักยังถูกจำกัดในเรื่องแนวคิด กระบวนการในการเผยแผ่ที่คิดว่าต้องอยู่แต่ในวัด ปัญหาความศรัทธาต่อพระสงฆ์อันเกิดจากสังคมวัฒนธรรมประเพณี การอธิบายพระธรรมวินัยต่างกัน ความต้องการของสังคม พระนักผู้เผยแผ่หรือพระธรรมทูตที่มีความรู้ความสามารถแต่ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะไม่ศึกษาปัญหาพื้นฐานของสังคมอันเป็นปัญหาเชิงยุทธศาสตร์ สถานภาพความเป็นอยู่และความต้องการของคนในชุมชน จึงทำให้พระนักเผยแผ่บางรูปที่มีความสามารถในการเผยแผ่ การบรรยายธรรม และทำการสอนดี แต่ไม่สามารถเข้าใจจนครองใจคนได้ จึงทำให้การเผยแผ่ไม่ประสบผลสำเร็จ

ดังนั้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันมีความจำเป็นต้องเรียนรู้หลักจิตวิทยาอันเป็นศาสตร์สมัยใหม่ที่ศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ ผสมผสานพุทธจิตวิทยาเพื่อบูรณาการกับหลักและวิธีการในกระบวนการปฏิบัติการศึกษา ผู้เผยแผ่ที่ดีควรจะต้องการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสามารถนำไปใช้ได้ทุกระดับ เช่น สภาพความเป็นอยู่ของคน ชุมชน

ความต้องการความจำเป็นพื้นฐาน สถานภาพการศึกษา มีข่าวสารรอบด้านหรือมีข่าวสารรองที่ดีและทันสมัยรู้กลุ่มเป้าหมาย การใช้จิตวิทยาบุคคลในการสร้างความเข้าใจ ความเชื่อมั่น เกิดขึ้นได้จากนักเผยแพร่เป็นผู้ส่งเคราะห์ในทางอันสมควร เช่น การสร้างงานด้วยโครงการส่งเคราะห์ทำให้เกิดรายได้บุคคล จนสามารถครองจิตใจคนในชุมชนได้ มีการวางแผน หรือการบริหารจัดการที่ดี ทั้งการบริหารทีมงาน บริหารเวลาในการเผยแพร่ การบริหารสื่อว่าควรจะใช้สื่อในการเผยแพร่แบบไหนที่สามารถสร้างความเข้าใจได้อย่างรวดเร็ว มีการควบคุมที่เหมาะสม รู้ว่าเวลาใดควรจะดำเนินการอย่างไร ด้วยวิธีการอะไร มีการแบ่งภาระรับผิดชอบมอบหน้าที่การทำงานให้ทีมงานไปแล้ว ต้องคอยกำกับดูแล พร้อมให้เสริมภาพ เอกภาพในการทำงาน คอยสอบถามปัญหา ข้อขัดข้อง และมีการใช้ทรัพยากรที่มีอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด ด้วยการเผยแพร่ด้วยวิธีการโฆษณา (Advertising) เพื่อชักจูงใจกลุ่มเป้าหมายผู้เผยแพร่ในฐานะผู้โฆษณา (Advertiser) การแสดงความจริงใน สิ่งโฆษณา (Advertisement) ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา คือ หลักธรรมคำสั่งสอนที่เป็นจริง นักเผยแพร่ว่าที่ดีต้องแตกฉานในพระธรรมวินัยสามารถอธิบายด้วยวิธีการประชาสัมพันธ์ (Public Relation) เพื่อสร้างความเชื่อถือศรัทธาของบุคคลภายในองค์กรหรือสถาบันก่อนที่จะกระจายข้อมูลสารสนเทศให้กลุ่มเป้าหมายรับทราบเพื่อลดการเบี่ยงเบนหรือความลังเลสงสัย ส่วนการสร้างการเชื่อถือด้านภาพลักษณ์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ นักเผยแพร่ว่าควรมีความรู้ในเรื่องการสร้างทัศนคติที่ดี ด้วยวิธีการโน้มน้าวจิตใจ เป็นการเปลี่ยนความเชื่อ สร้างทัศนคติค่านิยมและการกระทำให้เกิดการยอมรับ การเลือกใช้สื่อก็เป็นเรื่องที่สำคัญ ในการพิจารณาสื่อเพื่อการเผยแพร่นั้น ประเภทสื่อ (Advertising) ที่สำคัญ 3 ประเภท ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ (print media) เป็นสื่อใช้ระยะเวลาเตรียมการและการจัดทำมีราคาถูก สื่อการกระจายเสียงและแพร่ภาพ (Broadcasting Media) เช่น สถานีโทรทัศน์ สถานีวิทยุ สื่อประเภทนี้เป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงง่ายแต่มีค่าใช้จ่ายสูง และสื่อประเภทอื่นๆ เช่น ภาพยนตร์ อินเทอร์เน็ต สื่อสังคมออนไลน์สื่อประเภทนี้แพร่กระจายอย่างรวดเร็วในระยะเวลาสั้น มีทั้งข้อดีคือสามารถเข้าถึงเป้าหมายได้ง่าย กระจายสารอย่างทั่วถึงรวดเร็ว ผู้เผยแพร่จึงต้องพิจารณาระยะเวลาที่มีในการเลือกสื่อเพื่อการเผยแพร่นอกจากนี้นักเผยแพร่ว่าต้องมีจริยธรรม ไม่บิดเบือนหลักธรรม

คำสอนตามพระไตรปิฎก จนสร้างความเสียหายแก่พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในปัจจุบันเป็นโลกของข้อมูลข่าวสารเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาเกี่ยวข้องกับมนุษย์มากขึ้น โอกาสการรับรู้ได้รวดเร็วขึ้น สื่ออินเทอร์เน็ตสื่อสังคมออนไลน์จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่นักเผยแพร่ว่าจะนำมาใช้ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้แพร่หลายอย่างกว้างไกล

บทสรุป

การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในพุทธกาลเป็นการสืบทอดรุ่นต่อรุ่นมาจนมีอายุกว่า 2,600 ปี จวบจนถึงยุคปัจจุบันความจำเป็นในการปรับตัวในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้พลวัตไปตามความเปลี่ยนแปลงของโลก การศึกษาจิตวิทยาและนำพุทธจิตวิทยามาบูรณาการกับการปฏิบัติการจิตวิทยา (ปจว.) นำมาใช้ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ด้วยขั้นตอนการทำงานมีการกำหนดแผนการเผยแพร่ วิธีดำเนินการตามกระบวนการปจว. ควรมีการบริหารจัดการที่ดี มีการตรวจสอบสารที่จะส่ง หรือหลักพระธรรมคำสั่งสอนที่ถูกต้องตามพระไตรปิฎก ก่อนมีการเลือกใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ สามารถเข้าถึงทุกกลุ่มเป้าหมายด้วยการโฆษณา การประชาสัมพันธ์ และการชวนเชื่อที่เหมาะสมผ่านสื่อที่ตกลงใจจะใช้เพื่อให้เป้าหมายสามารถเข้าถึงได้ง่ายในทุกกลุ่ม เพื่อให้พระพุทธศาสนาดำรงคงอยู่ในสังคมโลก และเผยแผ่ได้อย่างกว้างไกลแพร่หลายสืบไป

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา สุวรรณแสง. 2542. **จิตวิทยาทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : รวมสาส์น.
- กลุ่มงานอาจารย์ กองบัญชาการศึกษา. 2559. **เอกสารประกอบการเรียนรู้ด้วยตนเอง หมวดวิชาการ ชุมชนมวลชนสัมพันธ์**. กรุงเทพมหานคร : มปท.
- คณะกรรมการการ การศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร. 2542. **รายงานกรณีวัด พระธรรมกาย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. 2549. **จิตวิทยาสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : แอคทีฟพริ้นท์.

นฤมล มาร์คแมน. 2533. **หลักพุทธจิตวิทยาเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ. 2548. **พระพุทธศาสนากับวิทยาการโลกยุคใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). 2542. **กรณีธรรมกาย (ฉบับคัดตัวอย่าง)**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **กรณีธรรมกาย**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). 2550. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพมหานคร : จันทรเพ็ญ.

พระมหาสมจินต์ สมมาปญฺโญ. 2547. **วิพากษ์แนวคิดพระพุทธศาสนาสำหรับโลกหลังยุคใหม่**, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539. **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. 45 เล่ม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง. 2553. **คู่มือการปฏิบัติการข่าวสาร**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.

_____. 2555. **คู่มือการปฏิบัติการจิตวิทยา ระดับฝ่ายอำนวยการ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.

_____. 2553. **อภิธานศัพท์**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.

พันตำรวจโท ทวีศักดิ์ ใหม่ประยูร

สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา) จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยศึกษาเพื่อการพัฒนา) จากสถาบันราชภัฏเลย ระดับปริญญาตรี หลักสูตรนิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และหลักสูตรการปฏิบัติการจิตวิทยาฝ่ายอำนวยการ สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง (สจว.113)

ปัจจุบันดำรงตำแหน่งสารวัตร ฝ่ายอำนวยการ กองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 2 และรักษาการในตำแหน่งสารวัตรงานธุรการกำลังพลวินัยและสวัสดิการ กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 24

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พระครูสุธีร์คัมภีร์ญาณ

พระครูสุธีร์คัมภีร์ญาณ (ประมวล ฐานทตฺโต) สำเร็จการศึกษา ป.ธ. 6 ระดับปริญญาเอก Ph.D. (Pali & Buddhist Studies) ระดับปริญญาโท M.A. (Linguistics) และระดับปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (ภาษาไทย)

ปัจจุบันดำรงตำแหน่งอาจารย์ประจำหลักสูตร พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะพุทธศาสตร์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น